

TOMMIE SJÖBERG

Arkiv som inspirationskälla

Följande föredrag, som hölls på seminariet "Den historiska berättelsen" i Jönköping, oktober 2015, inriktades på problem som kan uppstå vid arkivforskning – särskilt vid den vetenskapliga användningen av ett arkivmaterial.

* * *

Min arkivforskning här i Sverige har huvudsakligen skett på Riksarkivet och Kungliga Biblioteket (KB) i Stockholm. På Riksarkivet arbetade jag med material från Utrikesdepartementets arkiv, och på KB gick jag bland annat igenom FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjölds papper. Min forskning har nämligen varit inriktad på modern internationell historia.

Min vetenskapliga verksamhet är inriktad på två huvudområden: (1) internationell migration och flyktingpolitik samt (2) internationella konflikter och konfliktlösningsmekanismer – särskilt FN:s roll som konfliktlösningsinstrument. Som framgår av medierapporteringen idag är båda ämnena högaktuella. Det efterlyses ett organiserat samarbete stater emellan för att ta sig an den pågående flyktingkrisen – den mest omfattande sedan andra världskriget – och man vill också se ökade ansträngningar för att få slut på konflikterna i speciellt Syrien och Libyen, eftersom dessa i stor utsträckning genererar flyktingproblemet. Min doktorsavhandling – *The Powers and the Persecuted* (1991) – handlar just om de första organiserade försöken från världens stater att ta sig an flyktingproblemen under mellankrigstiden, andra världskriget och de första efterkrigsåren, och boken *From Korea and Suez to Iraq* (2006) handlar om FN:s hanterande av internationella konflikter från dess grundande 1945 och fram till idag. I båda dessa projekt arbetade jag i ett antal arkiv såväl i Sverige som utomlands. I Sve-

rige handlade det som nämnts om Riksarkivet och Kungliga Biblioteket, och de utländska arkiv jag besökte fanns i USA, England och Frankrike. I USA arbetade jag bland annat i två presidentarkiv – president Roosevelts i Hyde Park i New York och president Trumans i Independence, Missouri. Jag var förstås också på nationalarkivet i Washington, och på det stora FN-arkivet i New York. Och i London och Paris arbetade jag huvudsakligen i de brittiska och franska nationalarkiven.

Det jag använt i dessa arkiv har varit diplomatiskt material som rört olika centrala politiska beslutsfattare. På det sättet har det alltså handlat om ett studium av den politiska eliten snarare än ett studium av det "vanliga folket". Men då vill jag genast understryka att det i alla fall har handlat om ett "underifrånperspektiv" på den politiska eliten. Jag har haft ambitionen att ställa eliten "till svars" för hur den har agerat, både när det gällt mottagandet av flyktingar och att sätta stopp för internationella konflikter. I min avhandling om flyktingproblemen under mellankrigstiden och under andra världskriget kunde jag i detalj studera hur beslutsfattare i de flesta av världens länder manövrerade för att undvika att erbjuda speciellt de judiska flyktingarna en fristad undan nazisternas förföljelser.

Nu hör det till saken att i arbetet med min avhandling hade jag förmånen att ingå i ett större forskningsprojekt på Historiska institutionen i Lund som hade ekonomiska medel för utländska arkivresor. Om så inte hade varit fallet, hade jag inte kunnat ägna mig åt ett internationellt ämne, utan hade fått välja ett svenskt. Men även om jag hade vissa medel för arkivresor, så hade jag naturligtvis inte obegränsat med pengar. Jag upplevde därför en ständig stress att hinna få med så mycket material som möjligt under den begränsade tid som stod till buds vid arkivbesöken. Det gjorde att jag inte hade tid att på plats fördjupa mig i det omfattande materialet. Jag fick istället bara göra översiktsläsningar för att välja ut det jag ville kopiera för att sedan i lugn och ro kunna arbeta med det hemma. Här var jag en smula avundsjuk på de doktorandkolleger som

hade möjligheten att med mer begränsade utgifter sitta på hemmaplan och gå igenom arkivmaterialet på plats. För mig var det extra viktigt att redan i ett tidigt skede ha klart för mig vilka problem och frågor som skulle vara styrande i sökandet efter material. Och personalen på de flesta arkiven var föredömliga med att hjälpa till. Jag fick mig tilldelat personliga arkivarier som bistod både med att brevledes i god tid innan besöket informera mig om vad jag skulle leta efter, och sedan också hjälpte mig på plats med letandet. Ett undantag var den ovilja att tala och skriva på engelska som arkivpersonalen på *Archives Nationales* i Paris visade.

Det är alltså ett privilegium att som historiker få lov att syssla med arkivforskning. En svensk historiker som har talat sig varm för detta privilegium är akademiledamoten Peter Englund. I en liten text som handlar om hans tankar när han skrev sin första bok, *Poltava - Berättelsen om en armés undergång* och som finns utlagd på Riksarkivets hemsida, reflekterar han över betydelsen och glädjen med arkivforskning. Poltavaboken kom ut 1988, och han skrev den parallellt med sin doktorsavhandling. Anledningen till dubbelarbetet var att han kände ett starkt behov av att i mer skönlitterär form fördjupa sig i det material som han hade upptäckt i arbetet med avhandlingen: dagböcker, brev, memoarer och minnesanteckningar. Han skriver att han i sitt avhandlingsarbete hade "skolats in i en värld av klassiska frågor och historieteoretiska problem och av metodbesvär och forskningsbekymmer." Även om denna skolning var central för honom både som historiker och författare, så hade den samtidigt fjärrmat honom "från den naiva förtrollning" som en gång dragit honom till historieämnet, en förtrollning som uppstått just i mötet med de texter som finns i arkivens gömmor. Han skriver att han "samlade triviala upplysningar med en närmast filatelistisk förtjusning - att krutrök luktar illa, att Rehnskölds häst var grå, att soluppgången den morgonen var röd." Det fanns ett drag av vällust i detta arbete, eftersom det var ett "sätt att vila från, ja överleva mitt avhandlingsarbete, som artat sig till en mycket analytisk

affär." Han säger att det hade byggts upp ett behov inom honom att också få prova motsatsen till analysen – nämligen berättandet – som han menar är en form som faller sig naturlig för oss människor närhelst vi vill bringa ordning eller begriplighet i våra erfarenheter: "för först hände det och sedan det och sedan det." Han frossade "i berättandets enkla och oförställda glädje", skriver han. Han mötte något i sitt arkivmaterial som han ofta "saknade både i undervisningen och i många historiska verk: röster från vanliga människor som sugits ned i historiens malström". Han kommenterar: "I historieundervisningen får man inte sällan känslan av att sväva 15 000 meter ovanom jordytan, på en höjd där kontinentens kustlinjer och bergskedjornas veckningar visserligen syns väl, men där inga människor går att se, och alls inga ansikten är möjliga att ana, och där allt var faktorer, statistik." Med detta vill han dock inte ha sagt att abstraktioner skulle vara av ondo: "Utan abstraktionerna, utan de raka pilarna och de breda linjerna blir historien obegriplig, men utan rösterna, utan de enskilda människorna och deras öden blir den platt och tom och kall."

Peter Englunds text är alltså ingenting mindre än ett lovord för den historiska berättelsen – för både berättandet och utnyttjandet av de fantastiska källor som finns i våra arkiv. Men nu är det ju förstås inte enbart för att det råkar vara intressant och spännande som vi vetenskapligt arbetar med arkivforskning. Eftersom vi är ute efter ny kunskap, är det nödvändigt att söka oss till arkivmaterialet. Det är också absolut nödvändigt om man vill försöka komma förbi det *urvalsproblem* som hänger samman med att mycket av den moderna samhällsforskning som bedrivs av statsvetare och historiker baseras på tryckta dokumentsamlingar. Det är ett lättillgängligt källmaterial som finns att tillgå på våra forskningsbibliotek, och därför mindre resurs- och arbetskrävande att arbeta med än att plöja genom tusentals dokument i olika arkiv världen över.

Nu är det dock inte alltid så idylliskt och lättköpt som det kan verka med de publicerade dokumentsamlingarna. Som

lätt inses har det gjorts ett urval när det gäller vilka dokument som ska finnas med i samlingen- man kan ju inte ta med allting. Och sådana urval kan leda till en förvriden bild av ett historiskt händelseförlopp.

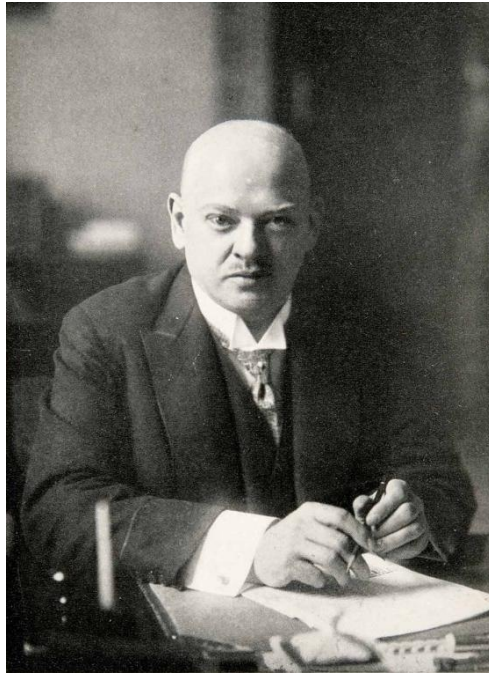
Vi ska som exempel ta arkivet efter den tyske utrikesministern under Weimarrepubliken, Gustav Stresemann. Han var utrikesminister från 1923 och fram till sin död 1929, och han efterlämnade bortåt 300 boxar fyllda med dokument som täckte hans sex år på posten. Genom hans sekreterares försorg publicerades ett urval. Men efter vilka principer hade urvalet gjorts? Det kunde forskarna få reda på först efter 1945, när hela materialet kom i västmakternas händer och gjordes tillgängligt på de brittiska och amerikanska nationalarkiven.

Vid Stresemanns död framstod hans utrikespolitik västerut som särskilt framgångsrik. Som exempel kan nämnas att Tyskland år 1925 slöt internationella avspänningsfördrag med bl.a. Frankrike och Belgien, och året efter gick man med i Nationernas Förbund - föregångaren till FN. För sina bidrag till avspänningspolitiken fick Stresemann Nobels fredspris, och från denna sida av hans verksamhet hade urvalet i dokumentsamlingen gjorts fylligt.

Men om Stresemann hade lyckats i väster så hade han inte varit lika framgångsrik i sin politik gentemot det nybildade Sovjetunionen. De förhandlingar han hade fört med ryssarna hade nämligen inte lett någonstans, och ingen - resonerade man i alla fall från utgivarnas sida - kunde ju vara intresserad av ett antal förhandlingar som inte hade lett till några konkreta resultat. Så därför sorterades dokumenten från dessa bort, och läsaren av dokumentsamlingen kunde förledas att tro att där igen inte hade förekommit några förhandlingar av betydelse.

Men med denna snedvridning var ändå inte affären avslutad. Sex år senare - 1935 - tyckte en engelsk förläggare att det var tid att ge ut en ny utgåva av Stresemanns papper. Och då var hans urvalsprincip att stryka allt sådant som inte uppfattades intressera en engelsk läsekrets, och det fick till

följd att Stresemanns politik i öster – som alltså redan tidigare var underrepresenterad – blev ännu kraftigare beskuren.

Gustav Stresemann

Risken är alltså att de här båda utgåvorna av dokumenten representerar Stresemanns autentiska röst för alla utom det fåtal experter som bekvämar sig att gå till det ursprungliga arkivmaterialet. Det visar att vi som forskare inte får begränsa oss till att utnyttja enbart publicerat källmaterial, utan att vi måste bekväma oss till att bedriva regelrätt arkivforskning. Utan att ha gjort någon systematisk undersökning, kan jag också själv konstatera att mycket av det källmaterial jag fann vid mina arkivbesök i USA, England och Frankrike inte fanns med i de publicerade dokumentsamlingar som jag också använde mig av. Det finns alltså inte några alternativ till egen arkivforskning om man som vill undvika att få ett begränsat källmaterial lättillgängligt serverat i publicerade volymer.

Men nu löser i och för sig inte arkivforskning urvalsproblemet med källorna. Är det *något* problem som speciellt modernhistoriker brottas med, så är det just detta. Man fullständigt dränks av material, såväl i arkiven som i den vetenskapliga litteraturen. Ett problem som följer med detta är det som jag nämnde tidigare, nämligen att man som forskare ofta lider brist på både tid och ekonomiska resurser som tillsammans förhindrar mera noggranna arkivgenomgångar. Det tar tid och kostar pengar att sitta på arkiv och plöja igenom tusentals sidor dokument. Man tvingas sovra hårt, och frågan är då vad man missar. Det är förstås ett problem som inte arkiven kan lastas för. De finns där, tillgängliga för alla som vill använda materialet – men det är i alla fall ett praktiskt problem som kan vara värt att uppmärksamma.

Ett problem som man däremot kanske till dels kan lasta arkiven för – även om det ytterst naturligtvis bygger på politiska beslut – är att visst material är hemligstämpelat. De anglosachsiska arkiven tillämpar normalt en 30-årsregel när det gäller frisläppandet av material. Och på det sättet är man mer generös än exempelvis i Sverige, där man tillämpar en 70-årsregel när det gäller känsligt material. Vad som då utgör känsligt material kan diskuteras. Jag har inga problem med att känsliga personuppgifter undandras forskningen under en längre tid, men om det handlar om politiska överväganden som motivering är jag mer bekymrad. Ibland kan kanske sådana överväganden vara rimliga, om det exempelvis gäller material som kan skada en stats relationer med främmande makt – vilket är en vanlig motivering för hemligstämpling av material. Men en sådan motivering är naturligtvis också tillräckligt elastisk för att kunna omfatta i princip allt som man av politiska skäl vill hålla hemligt. Mina egna erfarenheter från arkivforskningen i USA kan kanske användas som en illustration av detta problem.

I vissa fall har jag blivit helt nekad att titta på material som jag velat undersöka, och i andra fall har jag fått ut ett beställt material där allt utom rena trivialiteter målats över

med svart färg. Jag har aldrig gjort någon systematisk undersökning av hur många av de dokument jag ville titta på som omfattades av den här censuren, men det handlade om väldigt många. Kanske rörde det sig om bortåt 10 procent av dem jag beställde fram. Anledningen till att det var så många är att det material jag ville titta på var av klart politisk natur. Både när det gäller min avhandling om flyktingpolitiken och min senare studie av FN och internationella konflikter har jag nämligen varit intresserad av att ställa staters politiska retorik mot deras realpolitik, och detta kan naturligtvis uppfattas som ett känsligt ämne.

Approved For Release 1999/10/19 : NLJ-001-009-42-8 *D. Perry*
Mr. Bandy
5

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY • PRIORITY

Intelligence Information Cable 13

SANTIZED 25X1A

COUNTRY BRAZIL Authority NLJ 001-009-4-2 1.3(a)(4)

DATE OF INFO. 30 MARCH 1964 By via NARA, Date 1-29-01 DISTIC 31 MARCH 1964

SUBJECT

PLANS OF REVOLUTIONARY PLOTTERS IN MINAS GERAIS

PLACE & DATE ACQ. 25X1A (30 MARCH 1964) REF IN 50182

SOURCE AND APPRAISAL: A COMPETENT OBSERVER 25X1A

1.3(a)(4)

1. ON 30 MARCH 1964 1.3(a)(4)

MADE THE FOLLOWING SIGNIFICANT STATEMENTS IN BELO HORIZONTE:

A. A REVOLUTION BY ANTI-GOULART FORCES WILL DEFINITELY GET UNDER WAY THIS WEEK, PROBABLY WITHIN THE NEXT FEW DAYS. LAST MINUTE NEGOTIATIONS ARE NOW UNDER WAY INVOLVING THE STATES UNDER CONTROL OF DEMOCRATIC GOVERNORS. SAO PAULO AND MINAS GERAIS HAVE DEFINITELY REACHED ACCORD. 25X1X

1.3(a)(4)

SAO PAULO WOULD FOLLOW MINAS STATE

Exempel på "frisläppt" dokument (utan anknytning till i uppsatsen beskriven forskning)

Speciellt anmärkningsvärt har varit att jag nekades att titta på mycket material i det amerikanska nationalarkivet som handlade om Koreakriget, som ju pågick mellan 1950 och 1953. Jag var på arkivet i slutet av 1990-talet och igen i början av 2000-talet, så det handlade om ett material som då var mellan 40 och 50 år gammalt – och tidsgränsen för att frisläppa material i USA är, som sagt, normalt 30 år. Nu skulle jag i och för sig i princip ha kunnat åberopa *U.S. Freedom of Information Act* från 1967, som gör det möjligt att begära en extra myndighetsgranskning av hemligstämplat material. Jag hade här hemma kollat upp att det fanns en hel uppsättning dokument från chefen för Koreaavdelningen i det amerikanska utrikesdepartementet som jag ville titta på, men som var hemligstämplade. När jag kom till *National Archives* sade jag till arkivarien att jag ville utnyttja *Freedom of Information Act* för att komma åt de boxar med material som jag hade kollat upp. Jag hade tidigare skrivit till henne och frågat om jag som icke-amerikansk forskare kunde utnyttja lagen, vilket hon svarade att jag kunde. Men nu fick jag veta att lagen innebar att jag måste göra en separat ansökan om *varje enskilt dokument* jag ville titta på – och detta kunde dessutom vara en oerhört tidsödande process, varnade hon. Det var helt omöjligt för mig att tänka på vid en två veckors vistelse vid arkivet. Som tur är för många forskare idag finns det en organisation vid *George Washington-universitetet* i Washington som heter *National Security Archive*, och som inrättades 1985 för att utnyttja *Freedom of Information Act* till att få frisläppt hemligstämplat material för forskningsändamål. Under sin 30-åriga verksamhet har man skickat in mer än 50,000 ansökningar, och resultatet är att mer än 10 miljoner sidor tidigare hemligstämplade regeringsdokument har gjorts tillgängliga för forskning.

Jag använde själv en del av materialet från *National Security Archive* för min bok *Irakkriget*, som kom ut 2011. Jag använde protokollen från ett tjugotal förhör som FBI hade genomfört med Saddam Hussein under våren och sommaren 2004 – efter att han hade infångats av amerikanska styrkor

(Saddam Hussein avrättades slutligen i december 2006 av den dåvarande irakiska regeringen).

Utöver tids- och resursbristen och hemligstämplandet av material finns det ytterligare ett arkivrelaterat problem som jag avslutningsvis skulle vilja beröra – även om arkiven inte på något sätt kan lastas för detta problem. Det handlar istället om att en del oprofessionella "forskare" – om man nu kan kalla dem detta – utnyttjar arkiven för propagandistiska syften.

Ett exempel på detta är den brittiske författaren och förintelseförnekaren David Irving. Huruvida han ska kallas historiker är en omstridd fråga. Å ena sidan har han en otrolig produktion av historiska arbeten – byggt nästan uteslutande på primärmaterial från olika arkiv. Han har skrivit ett 30-tal böcker om militärhistoria kring andra världskriget och har haft ett gott anseende som militärhistoriker. Å andra sidan har han aldrig haft någon tjänst som historiker vid något universitet eller annan akademisk institution. Irving har inte ens någon grundexamen i historia, och långt mindre någon forskarutbildning. Han inledde en gång en naturvetenskaplig utbildning vid universitetet i London men slutförde den aldrig. Och detta är hans enda koppling till den akademiska världen.

Men Irving har som sagt trots allt haft ett gott anseende som militärhistoriker under ganska lång tid. Han var säkert också den ende historikern i världen som tjänade så mycket pengar på sina böcker att han kunde köra omkring i en Rolls Royce och ha en stor lägenhet i den fashionabla London-stadsdelen Mayfair. Men för 15 år sedan försvann mycket av hans anseende och förmögenhet efter att en domstol i London slog fast att han var – och alltid hade varit – en första klassens historieförfalskare. I domen hette det sålunda att Irving "för sina egna ideologiska anledningar ständigt och avsiktligt har förvanskat och manipulerat historiska belägg." Och det intressanta är att han har kunnat göra detta just genom att i sina arbeten nästan uteslutande använda sig av primärmaterial från olika arkiv – ett material som vetenskapliga utvärderare

varken har haft tid, ekonomiska möjligheter eller tillräckligt intresse av att noggrant kontrollera. Det såg imponerande ut på ytan – men det var bara på ytan.

Låt mig utveckla lite om själva kontexten. Det var i januari 2000 som en rättegång inleddes vid Royal Court of Justice i London, efter att Irving hade stämt den amerikanska historieprofessorn Deborah Lipstadt för förtal. Lipstadt hade nämligen i sin bok, *Denying the Holocaust: The Growing Assault on Truth and Memory*, utmålat Irving som en central gestalt i en nynazistisk rörelse som vill försöka återupprätta nazismen genom att förneka att dess gigantiska brott mot judarna har ägt rum. Hon skrev att Irving istället för att vara en aktningvärd historiker var en person som manipulerar, förvanskar och undanhåller historiska belägg "tills de passar hans ideologiska böjelser och politiska dagordning". Och efter en tre månader lång rättegång avkunnades dom i fallet som underkände Irvings stämningsansökan för förtal, och slog fast att han faktiskt var skyldig till de anklagelser som Lipstadt hade riktat mot honom.

Själva kärnan i målet var fyra expertrapporter på vardera över 700 sidors text. Experterna var namnkunniga professorer i historia vid framstående universitet i England, USA, Kanada och Tyskland, och de var alla specialister på olika aspekter av den judiska förintelsen. Den av de fyra experterna som är mest relevant för det jag talar om här är Richard Evans, som är professor i modern historia i Cambridge, och expert på Tyskland. Hans rapport, som hade tagit nästan två år att skriva, användes som belägg under rättegången för att Irving hade manipulerat, förvanskat och undanhållit historiska belägg för att dessa skulle passa ihop med hans propagandistiska ambitioner. Rapporten finns på nätet – tillsammans med de övriga delarna av rättegångsmaterialet – och delar av rapporten publicerades också 2002 i en bok med titeln *Telling Lies About Hitler: The Holocaust, History and the David Irving Trial* (London and New York: Verso 2002).

Det var ett gigantiskt arbete som Evans gav sig i kast med när han skulle skriva rapporten. Utöver att läsa igenom alla Irvings böcker – på engelska och tyska – och upprätta en lista över Irvings anförda dokument som han skulle leta efter i sin arkivsökning, så hade han också att gå igenom videoband och ljudupptagningar från Irvings alla tal, tiotusentals dokument-sidor, Irvings fullständiga privata dagbok med tusentals sidors text, tusentals brev och en mängd annat material. För att få hjälp med detta anställde Evans två av sina doktorander från Cambridge.

Efter nästan två års arbete var rapporten färdig. Evans påvisar i den att ett centralt drag hos Irving var att nästan aldrig citera, referera eller ens diskutera några vetenskapliga arbeten i sina böcker – vilket ju tillhör normal praxis för en akademisk forskare. Istället framhöll han att han var den ende som helt och hållet byggde på opublicerat arkivmaterial. Han anklagade hela den vetenskapliga historieexpertisen på området för "lathet" när det gällde arkivforskning, och därför fundamentalt opålitlig. Han menade sig vara tvungen att bygga alla sina framställningar på eget upphittat arkivmaterial, eftersom han inte kunde lita på historikerna. Men detta var förstås bara svepande anklagelser – han har som sagt aldrig tagit upp andras arbeten till någon kritisk diskussion eller bemötande. Och tanken på att alla historiker skulle vara tvungna att helt bygga på eget upphittat arkivmaterial, och inte utnyttja vad andra forskare har bidragit med, är naturligtvis helt absurd. Med tanke på den enorma mängd material som historiker arbetar med, och de oändligt många ämnen som är föremål för historisk forskning – tillsammans med de finansiella resurser som krävs för den forskningsprocessen – skulle det vara fullständigt omöjligt att frambringa några nya historiska upptäckter om varje historiker skulle behöva gå tillbaka till opublicerat arkivmaterial för varje påstående man gör. Man måste helt enkelt bygga på vad andra forskare har bidragit med. Och det finns naturligtvis åtskilliga historiker från alla delar av världen som har publicerat om-

fattande forskningsresultat över de ämnen som Irving har varit sysselsatt med. Och det arkivmaterial som Irving gör en sådan poäng med att vara ensam om att ha koll på har varit tillgängligt för historiker sedan början av 1960-talet – både i tyska arkiv och i form av mikrofilm i olika arkiv världen över.

I och med att Irving bara använde sig av ett noggrant utvalt arkivmaterial och inte tog med något som gick på tvärs emot hans ideologiska övertygelse, så kunde han vilseleda sina läsare. Evans dom över Irving som historiker är därför mycket hård: "Jag var inte beredd på det enorma djupet i den falskhet som jag mötte i Irvings behandling av historiska källor, och inte heller på sättet som denna ohederlighet genomsytrade allt han hade skrivit eller sagt. Hans oräkneliga misstag och flagranta fel beror inte på vanlig okunnighet och hafsighet; tvärtom är de uppenbarligen överlagda och avsiktliga. Det är just därför de är så chockerande. Irving har alltid förlitat sig på att hans läsare varken har tid eller kunskaper nog för att borra tillräckligt djupt i hans källor för att kunna avslöja de förvanskningar, undanhållanden och manipulationer han utsätter dem för."

Jag ska som avslutning ta ett exempel på hur Irving har manipulerat arkivmaterial genom att förvanska dokument och medvetet undanhålla graverande dokument som inte passar hans propagandistiska syften. Exemplet hämtar jag från Evans granskning av hans debutbok och bästsäljare från 1963 – *The Destruction of Dresden*.

I den boken skriver Irving bl.a. att de allierades flygräder mot Dresden i februari 1945 hade dödat 135,000 människor. Och då skall vi veta att denna siffra var avsevärt högre än den officiella siffran, som ligger någonstans mellan 25,000–30,000. Hur hade då Irving kommit fram till denna fyra gånger så höga siffra? Jo, han hade byggt den på en enda källa – som dessutom inte hade några som helst dokument som belägg för uppgiften. Men det var inte nog med denna manipulation. Irving skulle så småningom höja döds-talet ytterligare, och hävda att inte mindre än 202,040 människor hade omkommit – och detta gjorde han med stöd av en maskinskriven kopia av ett dokument som han själv visste var en förfalskning. Han hade fått den maskinskrivna kopian av en man som han påstod vara Dresdens näst högsta militärläkare, men som i själva verket bara var urolog vid lokalsjukhuset – och som dessutom bara hade hört uppgiften i tredje hand! Men inte nog med detta. Irving kom så småningom själv att hitta ett bevis i arkiven för att den maskinskrivna kopian var en förfalskning. Han upptäckte nämligen ett dokument som visade att den korrekta summan var 20,204 – förfalskarna hade i den maskinskrivna kopian bara lagt till en nolla. Men trots att han upptäckte detta dokument, ignorerade han upptäckten och offentliggjorde den aldrig.

Men vad hade då Irving för skäl att skriva upp dödssiffrorna så starkt som han gjorde i Dresdenfallet? Jo, skälet var propagandistiskt. Han skulle nämligen använda siffrorna för att jämföra dem med antalet dödsoffer i Auschwitz, i syfte att därmed försöka förringa betydelsen av Auschwitz. I en av sina många jämförelser han gjorde mellan Dresden och Auschwitz hävdade han i en intervju att av de omkring 100,000 som han påstod hade dött i Auschwitz – att jämföra med den allmänt vedertagna siffran bland världens specialister på området på 1,1 miljoner – så var det bara omkring 25,000 som hade mördats av tyskarna – genom skjutning och hängning, inte gasning. Irving avvisar nämligen helt tanken på en systematisk avlivning av judar i särskilda gaskamrar i Auschwitz. De

återstående 75,000 dödsfallen relaterar han till tyfus och andra sjukdomar som spreds i lägret.

Hur som helst, Irving säger i intervjun att han för diskussionens skull kan gå med på att 25,000 människor sköts eller hängdes i Auschwitz under de tre åren mellan 1942 och 1945. Och så fortsätter han: "Men vi dödade ... fem gånger så många under en enda natt i Dresden." Och därmed har han alltså fått fram sin poäng: att relativisera betydelsen av vad som hände i Auschwitz.

Nu kunde som sagt Evans sluta sig till sin dom över Irving som en skrupelfri historieförfalskare efter en tvåårig genomgång av alla Irvings texter och det arkivmaterial som Irving hade utnyttjat för dessa. Men vilken recensent eller bedömare av ett vetenskapligt arbete har en sådan möjlighet? Som opponert på en doktorsavhandling i Sverige har man i bästa fall ett par veckor på sig, och då finns det naturligtvis inte mycket utrymme för en ordentlig granskning av det använda arkivmaterialet. Så för en skrupelfri forskare - eller ska vi kanske hellre säga propagandist - med tvivelaktiga avsikter är det således möjligt att använda sig av arkivmaterial - som är svårt och tidsödande att kontrollera - för att vilseleda läsare. Men ingen skugga ska naturligtvis falla på arkiven för detta problem. Det är de oetiska och oprofessionella användarna av arkivens material som orsakar problemet.